

Nem tudom. De az a felleg
ott sötétlett homlokán.
Megrándította a fegyvert
s így szólalt meg nagysoká:

„Német ... kaput!“ — És megfordult,
mint akit valami üz
— talán anyám a romokból,
vagy övé a mély távolbul —
megindult ki. Kő csikordult
s felropogott künn a tűz!

III.

Igy történt hát. Még nem tudiam akkor Csak azt tudtam akkor — s nem felejttem
hogy szabadságot ő adott nekem. már akár száz évig élhetek, —
Szabadságot, melyet holtig vágyott ő hozta a békét s másodizben
apám, anyám, — mely már életem. ő hozta nekem az életet!

Szállt a szó, majd elröpült az éjben ...
Csend lett, csak az emlék lobogott ...
A sátorlap meglibbent a szélben
és a Vasmű csendesen szunnyadott.

SÁRI ISTVÁN

Tito katonái

Az őszi eső szünet nélkül már egy hete verte az őrszoba ablakát. A piszkos ablaküvegen keresztül ide látszott a határmentén húzódó drótsövény. Militics Milán, a Macedon vidékre került favágó fia ott kuporgott a benzines hordóból készült kályha mellett, ruháját szárítgatta. Nemrégén váltották le, de már újra fel kell vennie a géppisztolyt, hogy nehéz szolgálatát lerója, amit kiérdemelt reá. Alig mult húsz éves, de mióta itt van, szép barna arcán nem láttak egyetlen mosolyt sem. Égő, fekete szeme úgy nézett a világba, mintha ölni akarna véle. Senkitől sem türte, hogy gúnyolják; erős volt, mint a tölgyfa, amin szikrát vet a favágó baltája.

Egy héttel ezelőtt történt, hogy Dosó Brankó őrmester belekötött, valami olyasmit mondott, hogy: „Milyen anya lehet az, aki ilyen vaddisznó kinézésű gyereket szült?“ Harsány nevetés csattant a jelenlévők torkából Milán rovására. De amilyen gyorsan kitört, olyan hamar el is hallgattak, amint ránéztek. Milán arca félelmetesre torzult, felkelt a padról, ahol ült, szeme vad tűzben égett, hatalmas, erős termete fenyegetően magasodott az őrmester előtt. Hangja halk volt, mégis fenyegető.

— Az anyám emlékét senki emberfia ne merje bántani, mert a legdrágábbat, az életét adta a hazáért, partizán volt! A németek halálra kínozták.

— Kit érdekel ez már, — mosolyodott el gúnyosan az őrmester, — az uszfasák is voltak olyan legények.

Milán arca elfehéredett, s egész közel hajolva az őrmester arcához fogai közt szúrta a szót.

— Hogy meri összehasonlítani a partizánokat azokkal az orgyilkos bérencekkel?! Hatalmas kezével összemarkolta a zubbonyt az őrmester mellén és felrántotta a padról, mint egy gyereket.

— Eressz el, te piszkos! — ordította az őrmester és előrántotta pisztolyát.

Milán észrevette a szándékát, baljával elkapta a csuklóját és teljes erejéből megszorította. Az őrmester fájdalmában felordított, a pisztoly megkoppanva esett a földre. Milán agyát előntötte a vér, nem tudta kiüzni fejéből, hogy ez a szemét a szüleit besúgókkal, bérgyilkosokkal hasonlította össze. Teljesen elvesztette önuralmát, s jobbajával, amivel még mindig fogta a kapálódzó őrmestert, felrántotta a levegőbe és a falhoz nyomta olyan erővel, hogy feje hangosan koppant az őrszoba falán.

— Megöllek, te gyalázatos!

De ezt már az őrmester nem hallotta, ernyedten lógott ruhájában, amit Milán szorított gazdájával együtt a falhoz. Milán hangjára ocsúdtak fel a többiek lenyűgözött bámulatukból. Ők a hírhedt Dosót még tekintetükkel sem merték megbántani, nemhogy ennyire kézzelfoghatóan.

— Milán, ereszd el! — ugrottak oda és cibálni kezdték a ruháját.

— Militics, ereszd el, mert ha baja lesz, agyonlőnek! — kiáltotta az egyik.

Ez térítette észre Milánt, s elengedte az őrmestert. Az, mint a rongy, hullott a földre pisztolya mellé. Milán, mint a nagy betegek, támolyogva ment az asztalhoz, leült és tenyerébe hajtotta fejét. Még nem tudta felmérni, meddig ragadta el igazságérzetében az indulat, csak azt érezte, hogy könnyen végzetessé válhatott volna. Ugyan, ki tudja, hátha így is?

A többiek még mindig az eszméletlen Dosót állták körül, míg végül az egyik felkapta a cserép ivókupát és az arcába loccsantotta tartalmát. Az őrmester megrázkódott, felült, réveteg tekintettel nézett körül, mint aki nem tudja, hol van, és mi történt. Szeme megakadt Milán széles hátán, pisztolya után nyúlt, arcára kiült a kegyetlen bosszú, ami az amúgy is romlott lelkében feltornyosult. Görbe orrával most ragadozó madárra hasonlított. Célzásra emelte pisztolyát. A szakaszvezető tért magához elsőnek az újabb meglepetésből és erőteljes, gyors mozdulattal kirugta az őrmester kezéből a pisztolyt. A lövedék a menyezetről leverte a vakolatot. A dörrenésre Milán nagy teste ellenére nem várt fürgeséggel fordult hátra. Az őrmesterben megtört a gyilkolási szándék, felugrott és eszelős félelemmel futott ki az ajtón. Milánt a többiek lefogták, hogy utána ne fusson.

Milánt „fegyelemsértés” miatt kizárta a parancsnok U. D. B. tiszt a „rendes” étkezésből, s így csak napjában egyszer kapott enni. A többiek adtak az amúgy is kevés énnivalójukból egy-egy falatot neki, ha nem volt „rangos” a közelben. Ez így ment már egy hete. Érezte, hogy napról-napra gyengül. A „rendes” étkezéssel is alig, hogy fenn tudták magukat tartani. Vasárnap majdnem cukortalan, moslékszagú feketekávéval kaptak, délben marhahús volt, a hét többi napjain kétszer volt valami fekete tésztaféle, a többi napokon kukoricakása, a „mamaliga” váltották egymást. Milán attól félt, hogy legvégül és egyetlen szál ruhájában, ami olyan foltozó volt, mint a térkép, megfázik. Bakanca talpa is dróttal volt felkötve, egyiknek a feje ketté volt repedve. A rossz hírű kórháztól legalább úgy félték, mint a betegségtől.

Tegnapelőtt közölte vele a szakaszvezető bizalmasan, hogy csak azért nem vitték el kényszermunkára, mert a szakasznak fele súlyos beteg és nem tudták volna azonnal pótolni. De úgy érzi, az lesz a vége.

— Inkább agyonlövöm magam — mondta Milán.

A szakaszvezető rosszalóan csóválta fejét.

— Ha ez megoldás lenne, hagyjalak volna, hogy az a bitang agyonlőjön. Okosabb, ha átlépsz, — intett fejével a magyar határ felé. — Mikor Milán csodálkozó szemét látta, még hozzátette.

— Én is partizán voltam, mennék én is, de mindannyian nem mehetünk. Itt is szükség van ránk, de neked az lesz a legjobb.

Ezen töprengett most is, mikor róttá kiszabott útját, nem messze az őrszobától, a határ mentén. Máskor beosztották szolgálatra is, de most nem. Úgy érezte, minden lépését szemmel tartják.

Az eső áztatta ruháját. Már a rongyos köpeny sem védte. Nem tudta megmondani, hogy bakanca cuppan-e a sárban vagy lába a bakancsban. Teljesen elfásult, ígyigyekded nézte a magyar határról jó csizmáit és szürke esőköpenyét, amely alól kilátszott a vattázott nadrág.

Távoli motorzúgás hallatszott. A köves úton, ahová az őrszoba dűlőútja betorkolt, gépkocsi állt meg. Csillogó, fekete köpenyes tisztek ugráltak le róla. Megborzongott. Atvillant előtte gyermekkorra, ugyanilyen, fekete, sötétköpenyes tiszttel hurcolta el az ő szüleit is. Vad sejtés kerítette hatalmába. Lassan arra sétált, ahova már egész közel volt a határ, közben állandóan figyelte a tiszteket.

Dosó a tisztek elé sietett, majd rövid beszélgetés után feléje mutatott, s rögtön utána futva igyekezett vissza.

— Militics, gyere ide!

Milán elszántan, vad ugrásokkal, ahogy csak a puha talajban birt, futni kezdett a drótsóvény felé.

— Allj meg, te hazaáruló, mert agyonlőlek! —

Milán erre a fenyegetésre cikkcakkban futott tovább, most már biztos volt venne, ha nem tud átjutni, jobb a halál.

Egymás után három gyors lövés dördült mögötte. Dosó lőtt. A harmadik dörréssel egyidőben ütést érzett bal karján, a válla alatt. Már elérte a drótakadályt. Hasravágódott a drótakadály előtt. Dosó, diadalmasan üvöltött fel. Milánnak zsibbadni kezdett a keze, de még tudta mozgatni. Vad kelepéssel szólalt meg kezében géppisztolya. Dosót lekaszáta a sorozat. Arccal zuhant a sárba. Milán gyorsan kicserélte a tárat és a feléje futó tisztek csoportjára érezett egy rövid sorozatot. Az egyik tiszt ordítva zuhant el, a többiek fedezéket keresve ugrottak szét.

Fájdalmával küzdve mászott át a drótsövény alatt. Hátáról darabokban szaggatta le a ruhát a szöges drót. Helyenként a bőrébe hasított, de az ő hatalmas erejét és a szabadulás iránti vágyát nem tudta fékezni. Amint keresztül ért, tovább akart kúszni. Géppisztoly kattogást hallott. A lövedékek körülötte verték a sarat. Közel volt a támadó. Visszafordult. Újra megszólalt odaát a géppisztoly. Most a jobb lábán érezte ugyanazt az ütést, amit előbb bal karján. Nehezen bírta már használni balkarját, minden mozdulatra emberfeletti kínok gyötörték, testéről dőlt a verejték. Újra felvette a harcot, fedezékül használva a drótsövény vékony karóját. Úgy látszik, nem akarják élve átengedni, villant át agyán, és kezében újra működni kezdett a géppisztoly. A szakasz parancsnoka, Milio, Putnik hadnagy is Dosó sorsára jutott. A tisztek fenyegetve rázták a géppisztolyt, parancsokat ordítva a szakaszvezetőnek. A szakaszvezető rajvonalba lassan kúszatni kezdte az őrséget a drótakadály felé. Milán fájdalma ellenére is melegséget érzett a szíve táján a szakaszvezető iránt.

Időt adnak a menekülésre, gondolta.

Új tárat tett be és figyelmeztetve eresztett egy-egy lövedéket a közelmérszkedő fényes-kabátos tisztek csoportja felé. A tisztek is lőttek. Milán előtt már minden ködben úszott. Ereje utolsó megfeszítésével gurult be egy árokszerű mélyedésbe a körülötte csapkodó lövedékek elől. Elvesztette eszméletét.

A magyar járőr a közeli erdő széléről figyelte a jugoszláv tragédiát.

— Na, ezt jól elintézték. — szolt az egyik magyar határőr, aki segített bajtársának bevinni a lövedékek elől Milánt az erdőbe. — Szaladj be az őrsre hordágyért, addig én elszorítom a lövések felett. Futólépés zaja hallatszott az ösvényen, az őrs tagjai érkeztek oda hordággal, kötszerrel.

Milán kinyitotta szemét. Révetegen nézett körül, szeme megakadt bekötött karján és lábán. Láta, hogy már hordágyon fekszik. Végignézett a biztatón mosolygó arcokon, azok beszéltek hozzá, de nem értette.

Megnyugodva sóhajtott. Szeme sarkából két könnyesepp gördült le sáros arcán.

DÉR ENDRE

Sasok hazája

*Ebédlünk asztalán izes falat,
— heten csevegtünk csendesen.
A jó mesélgetés el nem apadt
— s a társaságnak kedve sem.*

*„Nemzetközi asztal“ — ez volt nevünk,
albánok, szerbek, víg csehek,
s egy szovjet asszony étkezett velünk:
rikán látni ily kék szemet...*

*A békeharcról mindenki szavalt
egy verset... Kedves volt nekem,
hogy harcosan zengték a békedalt
a testvérajuk — nyelven!*